

กลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทย

ในรายการคุณพระช่วย

Message Designing Strategies for Thai Cultural Communication in Khun Phra Chuay Program

วันที่ได้รับบทความ 11 พฤษภาคม 2565 วันที่แก้ไขเสร็จ 27 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับเผยแพร่ 11 กรกฎาคม 2565

พันธกานต์ ทานนท์*

Phanthakan Thanon*

สุดถนอม รอดสว่าง*

Sudthanom Rodsawang*

บทคัดย่อ

รายการคุณพระช่วยเป็นรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและอยู่คู่คนไทยมากกว่า 18 ปี ผ่านการออกแบบสารที่สร้างสรรค์ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการเพื่อขยายฐานกลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นจนเกิดเป็นกระแสที่น่าสนใจ จึงนำมาสู่บทความวิชาการชิ้นนี้ที่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า “รายการคุณพระช่วย” มีกลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทยอย่างไร จากการศึกษาค้นคว้า 3 ส่วน ประกอบกัน คือ 1. การวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) โดยศึกษารายการคุณพระช่วย ระหว่างเดือนมกราคม - เดือนเมษายน พ.ศ. 2565 จำนวนทั้งหมด 17 ตอน 2. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) โดย

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสื่อดิจิทัลและการสร้างสรรค์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*Lecturer at Digital Media and Creation Program, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand Telephone: 02-954-7300 ext. 454

ศึกษาจากหนังสือ เอกสารวิชาการ ข่าวจากเว็บไซต์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และ

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยศึกษาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การผลิตรายการคุณพระช่วย

จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารเนื้อหา ด้าน วัฒนธรรมไทยที่รายการคุณพระช่วยใช้ในการสื่อสารไปยังกลุ่มผู้ชม โดยเฉพาะการ ขยายฐานกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นให้เข้ามารับชมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมไทย โดยมี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. กลยุทธ์การออกแบบสารให้หลากหลายมิติ 2. กลยุทธ์การออกแบบสารให้ทัน กระแส 3. กลยุทธ์การออกแบบสารให้จับต้องได้ และ 4. กลยุทธ์การออกแบบสาร ให้สืบสานและต่อยอด โดยทั้ง 4 กลยุทธ์นั้นอยู่ภายใต้แนวคิดหลักของรายการที่ ีว่า “วัฒนธรรมมาไว้ดี” ที่ผู้ชมทุกเพศ ทุกช่วงวัยสามารถรับชมและเข้าใจร่วมกันได้

คำสำคัญ: กลยุทธ์การออกแบบสาร, การสื่อสารวัฒนธรรม, คุณพระช่วย, รายการ โทรทัศน์

Abstract

Khun Phra Chuay is the name of a television program designed to present various aspects of Thai culture and watched by the Thai audience for more than 18 years. Marked by creatively designed messages and continuous improvement of program formats, it is able to expand its audience base to include young teen adults, leading to this interesting academic paper. Its objective is to analyze how this television program employs its message designing strategies for Thai cultural communication. The study consists of three parts: 1. Textual analysis covering 17 episodes of the program during January-April 2022, 2. Documentary

analysis based on studies of books, academic documents, news from various websites, and other online media, and 3. In-depth interviews with people concerned with the program production.

The finding shows that with regard to contents on Thai culture the program employs four message designing strategies to communicate with the audience expanded to cover more teenagers so that they will learn more about Thai culture. These are 1. Multidimensional message designing strategy, 2. Message designing strategy reflecting on-going trends, 3. Message designing strategy capable of presenting tangible experiences, and 4. Message designing strategy capable of promoting cultural continuation and further creation. These four strategies are based on the core concept of the program about “cultural variety” that the audience of different age groups and gender can collectively view and understand.

Keywords: Message designing strategies, Cultural communication, Khun Phra Chuay, Television program

ที่มาและความสำคัญ

วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ ความสามัคคี และความมั่นคงของประเทศชาติ ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง ปรากฏเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาติ ประกอบด้วย ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผน และวิถีชีวิตอันดีงามที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน (กระทรวง

วัฒนธรรม, ม.ป.ป.) โดยสามารถแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- 1) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องมือ รถยนต์ หนังสือ อาคารบ้านเรือน โบสถ์ วิหาร เป็นต้น และ 2) วัฒนธรรมที่มีชีวิตได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ภาษาถ้อยคำ ค่านิยม ประเพณี ศิลธรรม (สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม 2564, น. 5)

ในอดีตสถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคมประกอบไปด้วยสถาบันครอบครัวสถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา แต่เมื่อเทคโนโลยีด้านการสื่อสารพัฒนามากยิ่งขึ้น เกิดสถาบันสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นสถาบันในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคม ส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ ลดบทบาทหน้าที่ดังกล่าวลงไป ประสิทธิภาพของการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านสถาบันสื่อมวลชนนั้นครอบคลุมอาณาเขตที่กว้างไกล และมีอิทธิพลเหนืออำนาจของสังคมในวงกว้าง ยิ่งเทคโนโลยีด้านสื่อมวลชนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่าไรสถาบันการสื่อสารมวลชนก็ยิ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมมากขึ้นเท่านั้น (ณัฐวุฒิ มีสกุล, 2562, น. 207) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สื่อโทรทัศน์” ในฐานะสื่อมวลชนที่มีทั้งภาพและเสียงแพร่กระจายไปยังผู้ชมทุกกลุ่มทุกวัยได้อย่างง่ายดาย ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย สื่อโทรทัศน์จึงเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำคัญหนึ่งในการบ่มเพาะ และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับผู้คนในสังคม สอดคล้องกันกับที่ กาญจนา แก้วเทพ (2545, น. 49) ได้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ในมิติด้านวัฒนธรรมไว้ว่า ยิ่งสังคมทันสมัยมากขึ้น โทรทัศน์ก็จะยิ่งเพิ่มบทบาทในฐานะเป็นตัวกลั่นวัฒนธรรมที่สำคัญมากขึ้นเป็นเงาตามตัว นักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องนี้ได้ขนานนามวัฒนธรรมที่กำลังอยู่ในโลกสมัยใหม่นี้ว่า “วัฒนธรรมที่มีสื่อเป็นตัวกลาง” และวัฒนธรรมของสื่อมวลชนนั้นเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางเป็นหลัก

รายการคุณพระช่วย ถือเป็นหนึ่งรายการโทรทัศน์ในฐานะของสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและคุณค่าความเป็นไทย ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ถ่ายทอด

วัฒนธรรมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 18 ปี ด้วยการสร้างสรรค์ให้วัฒนธรรมไทยไม่ใช่เรื่องที่ล้าสมัย ส่งผลให้รายการคุณพระช่วยได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากสถาบันต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และรางวัลล่าสุดประจำปี พ.ศ. 2565 รายการคุณพระช่วยได้รับรางวัล “สื่อส่งเสริมการเรียนรู้การนำความรู้ดั้งเดิมมาประยุกต์ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จัก (Local Wisdom)” ประเภทสื่อออนไลน์ จากสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) หรือ (OKMD) ที่ได้จัดโครงการคัดเลือกสุดยอดสื่อส่งเสริมการเรียนรู้สร้างสรรค์แห่งปี อีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจของรายการคุณพระช่วย คือ การนำเสนอวัฒนธรรมไทยในมิติต่าง ๆ เพื่อสื่อสารกับผู้ชมทุกกลุ่มทุกวัย โดยปัจจุบันทางรายการได้เพิ่มช่วงของรายการเพื่อมุ่งเน้นการเข้าถึงผู้ชมกลุ่มใหม่ที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นกับ 2 ช่วงในรายการ ได้แก่ ช่วงวัยรุ่นเรียนคำ และช่วงวัยรุ่นเรียนไทย ซึ่งในแต่ละตอนนั้นจะมีการเชิญแขกรับเชิญวัยรุ่นที่กำลังเป็นกระแสนิยม ซึ่งอาจจะเป็นกระแสจิ้น ซีรีส์วาย มาร่วมรายการ ทำให้เกิดกระแสการกล่าวถึงในกลุ่มวัยรุ่น และติดเทรนด์ทางทวิตเตอร์ในกลุ่มแฟนคลับ และดึงดูดให้คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัส เรียนรู้ และเข้าใจถึงวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น

Thailand trends	
1	#คุณพระช่วยไ่รทวิน 81.3K Tweets
2	#HardCarryTo100MViews 12.8K Tweets
3	#KitoxPECK 4,675 Tweets
4	#ฮาร์ดแครี่100ล้านวิว 8,604 Tweets

ภาพที่ 1 รายการคุณพระช่วย (ภาพซ้าย) และการติดเทรนด์ทวิตเตอร์ของรายการคุณพระช่วย (ภาพขวา) ออกอากาศวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563
ที่มา : <https://workpointtoday.com/ohmygod>

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า รายการคุณพระช่วย จึงถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการนำเสนอวัฒนธรรมไทย และการส่งออกวัฒนธรรมไทยผ่านพื้นที่สื่อโทรทัศน์ จึงเป็นที่มาของบทความชิ้นนี้ที่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า รายการคุณพระช่วยมีกลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทยอย่างไรบ้าง ผ่านการสร้างสรรคิในรายการ และมีเหตุผลเบื้องหลังจากที่ผู้ผลิตรายการอย่างไรบ้าง

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตและวิธีการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) เพื่อศึกษาการนำเสนอของรายการคุณพระช่วยที่แสดงให้เห็นการนำเสนอวัฒนธรรมไทย โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้เขียนได้ศึกษารายการคุณพระช่วย ระหว่างเดือนมกราคม - เดือนเมษายน พ.ศ. 2565 โดยมีจำนวนทั้งหมด 17 ตอน เหตุผลที่เลือกศึกษาช่วงเวลาดังกล่าว เพราะเป็นช่วงที่รายการคุณพระช่วยได้รับรางวัล “สื่อส่งเสริมการเรียนรู้การนำความรู้ดั้งเดิมมาประยุกต์ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จัก” จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอของรายการคุณพระช่วย เป็นลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสารวิชาการ ข่าวจากเว็บไซต์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ โดยผู้เขียนจะคัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องรายการคุณพระช่วยและมีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์ของผู้ผลิตเท่านั้น

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาถึงข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตรายการ ทั้งแนวความคิดของรายการ การกำหนดประเด็นเนื้อหา และ

วิธีการนำเสนอของรายการคุณพระช่วย โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1. คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม รองผู้อำนวยการฝ่ายผลิตรายการ/
กำกับเนื้อหารายการ
2. คุณพิรพัทธ์ เสนานุชรินทร์ โปรดิวเซอร์รายการคุณพระช่วย
3. คุณธนโชติ ดีลี ศรีเอทีฟรายการคุณพระช่วย
4. คุณพัชรี อีสาน ศรีเอทีฟรายการคุณพระช่วย

นิยามความหมาย

รายการคุณพระช่วย หมายถึง รายการโทรทัศน์ ดำเนินการผลิตโดยบริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 10.00 น.-11.00 น. ทางสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล หมายเลข 23 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในทุกมิติที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผ่านช่วงต่าง ๆ ในรายการที่มีความหลากหลาย

กลยุทธ์การออกแบบสาร หมายถึง การวางแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง แนวความคิดของรายการ การกำหนดประเด็นเนื้อหา และวิธีการนำเสนอของรายการคุณพระช่วย

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วัฒนธรรมที่ผู้คนในสังคมไทยปฏิบัติและสืบทอดต่อกันมา ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่มีวัตถุ

การสื่อสารวัฒนธรรมไทย หมายถึง วิธีการที่ผู้ผลิตรายการคุณพระช่วยที่แสดงให้เห็นการนำเสนอวัฒนธรรมไทย โดยในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง ภาพ เสียง เนื้อหา เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ถูกนำเสนอในรายการคุณพระช่วย

ผลการศึกษา

เปิดม่านคุณพระ

รายการคุณพระช่วย เริ่มเผยแพร่ตอนแรกในวันอาทิตย์ที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547 ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวีในขณะนั้น โดยมีธงชัย ประสงค์สันติ เถ่ง เกิดเทิง และทอดด์ ทองดี เป็นพิธีกรหลัก โดยจุดเริ่มต้นของรายการเกิดจากความตั้งใจของคุณประภาส ชลศรานนท์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ผู้สร้างสรรค์งานบันเทิงและดนตรีไทยสากล) พ.ศ. 2561 ที่ต้องการสร้างรายการโทรทัศน์เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ผู้คนทุกช่วงวัยสามารถรับชมและเข้าใจร่วมกัน จึงได้ระดมความคิดกับทีมงานในการสร้างสรรค์รายการคุณพระช่วยขึ้นมา และที่มาของชื่อรายการนั้นด้วยการนำเสนอของรายการที่ผู้ผลิตคาดหวังว่า หากผู้ชมได้รับชมเนื้อหาในรายการ ทั้งการประชันความสามารถของเด็กไทย การแสดงโชว์ต่าง ๆ ในรายการ ต้องรู้สึกตะลึง และมีความประทับใจ จนต้องร้องอุทานว่า “Oh My God” ซึ่งในภาษาไทยนั้นก็คือคำว่า “คุณพระช่วย” คำนี้จึงเป็นที่มาของชื่อรายการตั้งแต่นั้นมา ดังที่คุณจิรัชศักดิ์ ก้อนพรหม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“รายการนี้เกิดมาในช่วงเดียวกับภาพยนตร์โหมโรง และเป็นความตั้งใจของพี่จิก ประภาส ที่ต้องการสร้างรายการวัฒนธรรมขึ้นมา แต่โจทย์คือ ต้องเป็นรายการวัฒนธรรมที่คนดูดูง่าย ก็เกิดการประชุม ทั้งพี่จิก พี่แก้ว และทีมงานมาร่วมหารือกัน ก็ได้นำเสนอรูปแบบรายการว่าเราจะทำอย่างไรดี ให้วัฒนธรรมไทยไม่อยู่เพียงบนหิ้ง แต่จะนำวัฒนธรรมไทยมาให้ผู้คนได้รู้จัก ให้ดูน่าสนใจ เราจะทำรายการวัฒนธรรมในหลากหลายมุมของคนไทยที่จะเอามาโชว์ในรายการ แล้วก็เลยคิดว่าจะใช้ชื่อรายการว่าอะไรดี ก็นึกถึงคำว่า Oh My God ขึ้นมาว่าคนที่มาดู

รายการของเราจะตะลึงกับโชว์หรือการเรียนรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งภาษาไทยมันก็คือ คุณพระช่วย ก็เลยเป็นที่มาของชื่อรายการคุณพระช่วย ตั้งแต่นั้นมา”

คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม สัมภาษณ์เมื่อ 21 เมษายน พ.ศ. 2565

รูปแบบรายการในยุคแรก ๆ นั้น แบ่งเป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ ช่วงที่ 1 คุณพระเชี้ยว ช่วงที่ 2 คุณพระโชว์ และช่วงที่ 3 คุณพระประชัน และจุดยืนสำคัญของรายการคุณพระช่วยในยุคแรก ๆ นั้น มองวัฒนธรรมไทยในฐานะ “ราก” อันหมายถึงคนไทยมีวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานที่ใช้ในการยึดถือปฏิบัติร่วมกันในสังคม เพราะฉะนั้นรายการช่วยคุณพระช่วยจึงมุ่งเน้นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในธำรงความเป็นไทย ให้ผู้ชมรายการ “ไม่หลงลืมวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าความเป็นไทย” ดังจะเห็นได้จากเนื้อเพลงรากไทย เพลงประจำรายการคุณพระช่วย ที่ถูกประพันธ์คำร้อง/ทำนอง โดยประภาส ชลศรานนท์ ดังนี้

เพลงรากไทย

“ลมจะแรงเพียงไหน	ไม่อาจโค่นต้นไม้ล้มลงไป
ถึงกิ่งก้านริดลงยังคงยืนได้	รากที่ยังลงไว้คอยประคองมั่นคง
เมืองไทยก็เหมือนต้นไม้ดำรง	มั่นคงเนิ่นเนาเพราะเรามีราก
รากแห่งวัฒนธรรมไทย	เหล่าลูกหลานต้องคอยสืบสานอย่างมั่นใจ
ดูแลต้นไม้ไทยให้มันยืนยง	คุณพระช่วยธำรงค์รากเอ๋ย”

หากลองวิเคราะห์เนื้อเพลงข้างต้น จะเห็นถึงวิธีคิดในการสื่อสารของรายการคุณพระช่วย ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการรักษา และเชิดชูวัฒนธรรมไทย และมุ่งเน้นไปถึงคนรุ่นใหม่ให้ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่คู่กับประเทศไทย ปัจจุบันรายการคุณพระช่วย ออกอากาศทุกวันอาทิตย์ เวลา 10.00 น.-11.00 น. ทางสถานี

โทรทัศน์ดิจิทัล หมายเลข 23 โดยมีสโลแกนของรายการว่า “รายการวัฒนธรรมชวนชม อารมณ์ดี” โดยมี 2 พิธีกร ได้แก่ เท่ง เกียรติ และ พัน พลุแตก เป็นหลัก ผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่ห่อหุ้มเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย บนพื้นฐานหลักคิด “วัฒนธรรมว่าไรดี” กล่าวคือ ในแต่ละสัปดาห์จะนำเสนอช่วงที่แตกต่างกัน อาทิ ช่วงภาพเก่าเล่าเรื่อง ช่วงทำนองไทยเดินทาง ช่วงคุณพระคารวะ ช่วงวัยรุ่นเรียนไทย ช่วงจำอวดหน้าม่าน ช่วงฉายหน้าม่าน ดังที่คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“รายการของเราจะทำให้วัฒนธรรมมันเป็นเรื่องที่คุยได้และอยู่ในวิถีชีวิตของเรา มันเกี่ยวข้องกับทุกคน เราจึงหยิบกระแสเรื่องวัฒนธรรมในสังคมมานำเสนอให้ดูร่วมสมัยอยู่ตลอดเวลา และด้วยลักษณะของสื่อโทรทัศน์เรามีเวลาในการนำเสนอ เราสามารถเจาะลึกได้ เช่น เรื่องท้าวเวสสุวรรณที่สังคมกำลังสนใจ เราก็ทำเลยในขณะที่สื่ออื่น สื่อออนไลน์ ขำวก็ทำแค่กระแส หรือรายงานข่าวไป แต่รายการไปเจาะที่มาให้ผู้คนเข้าใจ และเราทำให้เห็นมุมมองที่หลากหลาย มีผู้เชี่ยวชาญมาอธิบาย มันจึงตอบโจทย์รายการที่วางไว้คือ รายการของเราเป็นวัฒนธรรมว่าไรดี ที่มีหลายช่วงไม่ซ้ำกัน แต่ทุกอย่างมันก็คุยเรื่องเดียวกัน คือ วัฒนธรรม”

คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม สัมภาษณ์เมื่อ 21 เมษายน พ.ศ. 2565

ภาพที่ 2 โปสเตอร์รายการคุณพระช่วย

ที่มา : www.workpointtv.com/program/คุณพระช่วย

ดังนั้น รายการคุณพระช่วยจึงถือเป็นสื่อกลางในการนำวัฒนธรรมกระแสนิยมจากประเด็นและปรากฏการณ์ทางสังคมมานำเสนอในมุมมองเชิงวัฒนธรรมที่เข้าใจง่าย และสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมทุกช่วงวัย

ประเภทของวัฒนธรรมไทยที่นำเสนอในรายการคุณพระช่วย

วัฒนธรรมไทยที่นำเสนอในรายการคุณพระช่วยส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตคนไทยในอดีต ซึ่งบางเรื่องกำลังจะเลือนหายไปจากสังคมไทย โดยจากการศึกษา ผู้เขียนสามารถแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทยที่พบในรายการคุณพระช่วย ได้ดังนี้

1. **วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี** ซึ่งเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เช่น ตอนสิดา story ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจภูมิหลังของตัวละครนางสิดาในวรรณคดีรามเกียรติ์ หรือในตอน ท้าวเวสสุวรรณที่มีการเจาะลึกถึงที่มาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ เป็นต้น

2. **วัฒนธรรมทางวัตถุ** เป็นสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยให้ผู้ชมได้เรียนรู้วัฒนธรรมผ่านช่วงวัยรุ่น เรียนไทย ซึ่งจะมีการสาธิตและให้แขกรับเชิญได้ทดลองทำ เช่น เรียนรู้การทำอาหารไทย การทำบายศรี การทำของเล่น เช่น ไม้โลกเอ็ก อุปกรณ์เดินกะลา การปั่นเครื่องปั่นดินเผา หรือได้ทราบประวัติของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ผ่านช่วงภาพเก่าเล่าเรื่อง เช่น พระธาตุดอยสุเทพ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พระปฐมเจดีย์ วัดไทยในต่างแดน เป็นต้น

3. **วัฒนธรรมทางขนบธรรมเนียมประเพณี** เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นการประเพณีของคนในสังคม เช่น เล่าประวัติศาสตร์ของประเพณีปีใหม่ไทย และประเพณีสงกรานต์ การละเล่นของไทย เช่น เดินกะลา เดินไม้โลกเอ็ก เป็นต้น

4. **วัฒนธรรมทางสุนทรียะ** ในที่นี้หมายถึง ดนตรี นาฏศิลป์ สำหรับดนตรีส่วนใหญ่จะนำเสนอความเป็นมาของเพลงไทยแต่ละประเภทผ่านช่วง

ทำนองไทยเดินทาง และมีการแสดงโขน ตอนสีดาลุยไฟ การแสดงฉ่อยหน้าม่าน เป็นต้น

โดยผู้เขียนได้สรุปตารางการออกอากาศเนื้อหาวัฒนธรรมไทยทั้ง 4 ประเภท ระหว่างเดือนมกราคม-เดือนเมษายน พ.ศ. 2565 ตามตาราง ดังนี้

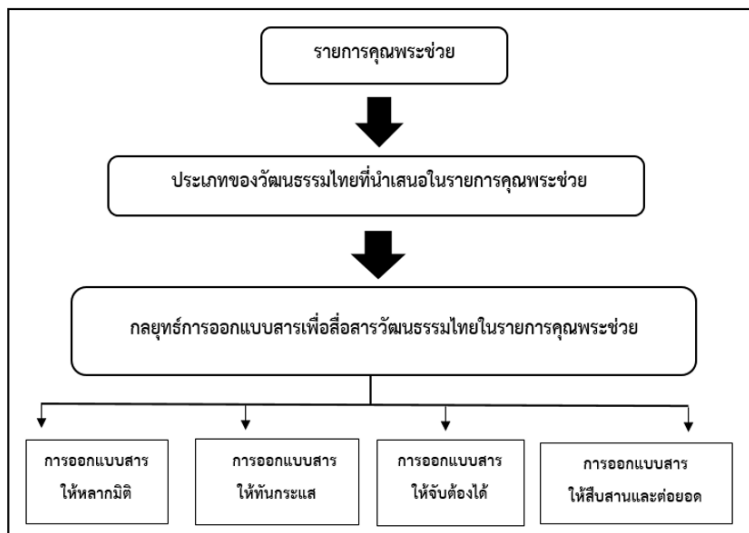
ตารางที่ 1 แสดงเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในรายการคุณพระช่วยระหว่างเดือนมกราคม-เดือนเมษายน พ.ศ. 2565

ลำดับที่	วันที่ออกอากาศ	รายละเอียดเนื้อหาวัฒนธรรมไทยในรายการคุณพระช่วย
1	2 ม.ค. 2565	- ทำนองไทยเดินทาง ตอนพิเศษ เกลึงศก 65 - เพลงเกี่ยวกับปีใหม่
2	9 ม.ค. 2565	- ภาพเก่าเล่าเรื่อง : ดอยสุเทพ - จำอวดหน้าม่าน ตอนฉันทกัณฑ์วัดชิน - สีดา story และการแสดงโขน ตอนสีดาลุยไฟ
3	16 ม.ค. 2565	- ทำนองไทยเดินทาง ตอนเพลงสำเนียงแขก - ภาพเก่าเล่าเรื่อง : พระปฐมเจดีย์ - จำอวดหน้าม่าน ตอน ยายจำจ่าไปไหน
4	23 ม.ค. 2565	- คุณพระคารวะ : รำลึกคุณชาลี อินทรวิจิตร - พุดคุย สัมภาษณ์ผู้ที่เคยร่วมงานกับคุณชาลี และฟังเพลงของคุณชาลีที่ขับร้องโดยศิลปินชื่อดัง
5	30 ม.ค. 2565	- คุณพระคารวะ รำลึกคุณชาลี อินทรวิจิตร (ต่อ)
6	6 ก.พ. 2565	- วัยรุ่นเรียนไทย : เรียนปั้นหม้อ - จำอวดหน้าม่าน ตอน ลูกอันประเสริฐ - ภาพเก่าเล่าเรื่อง : ไทยในต่างแดน
7	13 ก.พ. 2565	- วัยรุ่นเรียนไทย ตอนวัยรุ่นเรียนเดินกะลา - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน คนง่าย ๆ - ภาพเก่าเล่าเรื่อง ตอน วัดไทยในหิมะ
8	20 ก.พ. 2565	- วัยรุ่นเรียนไทย ตอนไม้ไผ่เอก - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน เรื่องราวรุ่น ๆ ระหว่างสถาปนิกกับชินแส - ภาพเก่าเล่าเรื่อง ตอน ภาพหายากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
9	27 ก.พ. 2565	- วัยรุ่นเรียนไทย ตอน ทำบายศรีปากชาม - คุณพระคารวะ รำลึก เศรษฐา ศิระฉายา - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน ใบรับรองแพทย์ - ภาพเก่าเล่าเรื่องตอนสนามหลวง

10	6 มี.ค. 2565	- วิทยุเรียนไทย ตอน น้ำตาลปั้นโบราณ - คุณพระเชีว ตอน ท้าวเวสสุวรรณ - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน พ่อยากกินกาแฟ
11	13 มี.ค. 2565	- วิทยุเรียนไทย ตอน สานชะลอม - คุณพระเชีว ตอน อักษรโบราณ - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน ขอขึ้นเงินเดือน
12	20 มี.ค. 2565	- วิทยุเรียนไทย ตอน ขนลูกซุบ - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน เด็กขี่ไม้ - ภาพเก่าเล่าเรื่อง ตอน พระธาตุพนม
13	27 มี.ค. 2565	- วิทยุเรียนไทย ตอน ต้นดอกฝ้าย - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน สำนักอาจารย์ไย่ง - ภาพเก่าเล่าเรื่อง ตอน อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
14	3 เม.ย. 2565	- สัมภาษณ์ ตอน เรื่องราวโซนหน้าจอ - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน สำนักอาจารย์ไย่ง
15	10 เม.ย. 2565	- คุณพระคารวะ ตอน เพลงไวพจน์ เพชรสุพรรณ - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน รถไฟเหาะ
16	17 เม.ย. 2565	- คุณพระคารวะ ตอน ย้อนวันวานบทเพลง ไวพจน์ เพชรสุพรรณ (ตอนที่ 2) - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน แก๊งคอลเซนเตอร์
17	24 เม.ย. 2565	- ข้าวเหนียวมะม่วงพีเวอร์ - วิทยุเรียนไทย ตอน เรียนร้องเพลงฮิฮวใน 1 วัน - ฉ่อยหน้าม่าน ตอน หมอยาทำจะเด็ด

กลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทยในรายการคุณพระช่วย

จากการศึกษา ผู้เขียนสามารถสรุปกลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทยในรายการคุณพระช่วย โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การออกแบบสารให้หลากหลายมิติ การออกแบบสารให้ทันสมัย การออกแบบสารให้จับต้องได้ และการออกแบบสารให้สืบสานและต่อยอดตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กลยุทธ์การออกแบบสารเพื่อสื่อสารวัฒนธรรมไทยในรายการคุณพระช่วย

1. การออกแบบสารให้หลากหลาย

ภายใต้สโลแกนของรายการที่ว่า “รายการวัฒนธรรมชวนชม อารมณ์ดี” สิ่งสำคัญที่ทำให้รายการคุณพระช่วยมีความน่าสนใจ คือ “ความหลากหลาย” ที่เป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอวัฒนธรรมไทยในหลากหลายมิติ ทั้งในประเด็นเนื้อหาในการนำเสนอแต่ละตอนที่มีความหลากหลาย เช่น ด้านอาหาร ด้านภาษาและวรรณคดี ด้านนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น หรือความหลากหลายของช่วงรายการที่แต่ละตอนก็จะมีช่วงไม่ซ้ำกันในแต่ละสัปดาห์ และอาจสลับช่วงกันได้ในแต่ละครั้ง รวมทั้งมีการสลับหมุนเวียนมานำเสนอ เช่น ช่วงวัยรุ่นเรียนไทย ช่วงทำนองไทยเดินทาง ช่วงภาพเก่าเล่าเรื่อง ช่วงคุณพระคารวะ ช่วงคุณพระเชี่ยวชาญ ช่วงฉ่อยหน้าม่าน ช่วงประชาสัมพันธ์ ซึ่งการนำเสนอในแต่ละสัปดาห์จะไม่มี

ตายตัว สามารถปรับเปลี่ยน และสลับไหลได้ในการนำเสนอ แต่ทุกอย่างห่อหุ้มความเป็นวัฒนธรรมไทยไว้ทุกช่วง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของโปรดิวเซอร์รายการคุณพระช่วย ได้อธิบายไว้ว่า

“เบรก 1 เบรก 2 เป็นช่วงของวัยรุ่นเรียนไทย ซึ่ง 2 เบรกนี้ก็จะกินเวลาไปประมาณครึ่งชั่วโมงกว่า ส่วนเบรก 3 เราเพิ่งจะเอาฉ่อยกลับมา ที่เป็น 3 น้า เบรก 4 วางไว้เหมือนเป็นเบรกฟรี ซึ่งเราสามารถ create ช่วงต่าง ๆ ในเบรกนี้ได้ เช่น ไม่ว่าจะเป็นเราอยากเอาภาพเก่าเล่าเรื่องมาทำ หรือเรามี Talk ใดๆ ที่เกี่ยวกับกระทรวงวัฒนธรรม เราก็จะเอามาลงเบรก 4 ไม่มีความตายตัว ถ้าสังเกตจะเห็นว่าเบรก 4 มันสามารถที่จะเป็นได้หลากหลาย คือ รายการคุณพระช่วยเป็นรายการที่จะทำอะไรก็ได้ เช่น สมมุติพ่อไวพจน์เสีย เราจะทำเทปไวพจน์ทั้งเทปเลยก็ได้”

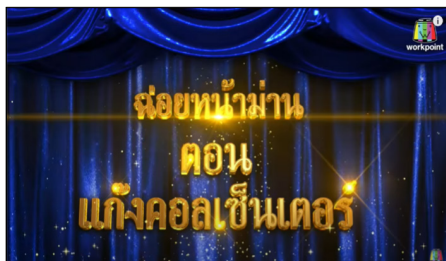
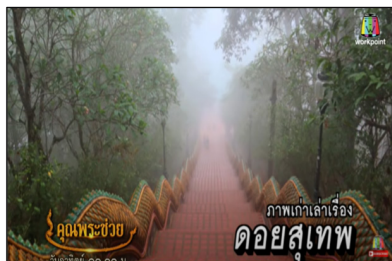
คุณพิรพัทธ์ เสนานุชรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2565

ภาพที่ 4 ช่วงคุณพระคารวะ (ภาพซ้าย) และช่วงวัยรุ่นเรียนไทย (ภาพขวา)

ที่มา : youtube.com/watch?v=K7xZ2t9wQQ0

และ youtube.com/watch?v=48jUzzwod0o

ภาพที่ 5 ช่วงภาพเก่าเล่าเรื่อง (ภาพซ้าย) และช่วงฉ่อยหน้าม่าน (ภาพขวา)
ที่มา : youtube.com/watch?v=HULDy-Mthss
และ youtube.com/watch?v=rwGoJehZ70c&t=2868s

สอดคล้องดังที่ศรีเอทีพรายการคุณพระช่วยได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า เนื้อหารายการในแต่ละตอนนั้นจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและความสะดวกในการถ่ายทำด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบการถ่ายทำในประเด็นเรื่องอาหารที่ต้องระมัดระวังและเคร่งครัดเรื่องความปลอดภัยของแขกรับเชิญ ก็สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาในการนำเสนอเป็นด้านภาษา เครื่องเล่นโบราณ หรือประเด็นอื่น ๆ ที่สามารถหยิบมานำเสนอได้หลากหลายมิติ

“การคัดเลือกคอนเทนต์ในแต่ละตอน เราหยิบประเด็นทุกอย่างขึ้นมานำเสนอได้ ถ้าเกิดเป็นวัยรุ่นเรียนไทย ด้วยในช่วงสถานการณ์โควิดก็จะได้ทำอาหาร ก็จะเปลี่ยนไปในส่วนของภาษา การทำเครื่องเล่นโบราณ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่มีใช้ในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม หรือว่าวัสดุของคนโบราณ เดินกะลา หรือว่าวิธีการเล่น เราเอามานำเสนอได้หมด”

คุณธนโชติ ดีลี สัมภาษณ์เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2565

2. การออกแบบสารให้ทันกระแส

อีกหนึ่งกลยุทธ์การออกแบบสารของรายการคุณพระช่วย คือ การนำเสนอวัฒนธรรมไทยให้ทันเหตุการณ์ และทันกระแสสังคมที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่นำเสนอในรายการ หรือแฮกซ์รับเชิญที่กำลังเป็นที่กล่าวขวัญและชื่นชอบในหมู่วัยรุ่น เนื่องจากรูปแบบของรายการคุณพระช่วยเป็นรายการบันทึกเทป และด้วยความได้เปรียบเรื่องต้นทุนด้านสถานที่และบุคลากรในกระบวนการผลิตของบริษัทเวิร์คพอยท์ฯ ที่เอื้ออำนวยให้สามารถเปลี่ยนแปลง หรือสลับเนื้อหารายการที่ออกอากาศได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่อสังคมกำลังพูดถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ได้รับความสนใจอยู่ รายการคุณพระช่วยก็จะนำกระแสเหล่านั้นที่เกี่ยวข้องกับมิติทางวัฒนธรรมมานำเสนอ โดยนำเสนอในเชิงให้ความรู้ถึงที่มา ความรู้เชิงลึกของประเด็นนั้น ๆ ผ่านวิทยากรผู้เชี่ยวชาญที่จะสลับหมุนเวียนกันมาให้ข้อมูล และด้วยคุณสมบัติของรายการโทรทัศน์ที่สามารถนำประเด็นเหล่านั้นมาต่อยอด หรือนำเสนอแง่มุมอื่นที่มากกว่าการรายงานข่าว และการนำเสนอในประเด็นเหล่านี้ก็สามารถสร้างจุดสนใจแก่ผู้ชม ดังตัวอย่างเช่น กระแสเรื่องท้าวเวสสุวรรณ กระแสเรื่องข้าวเหนียวมะม่วง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนำเสนอประเด็นที่กำลังพูดถึงในสังคมผ่านช่วงฉ่อยหน้าม่านอีกด้วย เช่น ตอนฉกกล้วยวักซิน ตอนขอขึ้นเงินเดือน ตอนแก๊งคอลเซ็นเตอร์ สอดคล้องกับที่ผู้กำกับเนื้อหารายการคุณพระช่วย ได้อธิบายไว้ว่า

“เราหยิบกระแสเรื่องวัฒนธรรมในสังคมมาเสนอให้ผู้ร่วมสมัยอยู่ตลอดเวลา และด้วยลักษณะของสื่อโทรทัศน์เรามีเวลาในการนำเสนอ เราสามารถเจาะลึกได้ เช่น เรื่องท้าวเวสสุวรรณที่สังคมกำลังสนใจ หรือที่ล่าสุดเรื่องข้าวเหนียวมะม่วงที่กำลังเป็นกระแส ก็บอกน้อง ๆ จัดการไปหามาถ่ายทำกันเลย ก็แทรกเรื่องนี้เข้าไปเลย เราก็ทำเลยในขณะที่สื่ออื่น สื่อออนไลน์ ชาวเน็ตก็ทำแค่กระแส หรือ

รายงานข่าวไป แต่รายการทำไปเจาะที่มาให้ผู้คนเข้าใจ และเราทำให้เห็นมุมมองที่หลากหลาย มีผู้เชี่ยวชาญมาอธิบาย มันจึงตอบโจทย์รายการที่วางไว้คือเป็นวัฒนธรรมมาไว้ที่ทุกคนดูร่วมกันได้”

คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม สัมภาษณ์เมื่อ 21 เมษายน พ.ศ. 2565

ภาพที่ 6 การนำเสนอประเด็นเรื่องท้าวเวสสุวรรณในรายการคุณพระช่วย

ที่มา : youtube.com/watch?v=48jUzzwod0o&t=242s

ภาพที่ 7 การนำเสนอประเด็นเรื่องข้าวเหนียวมะม่วงปิ้งย่างในรายการคุณพระช่วย

ที่มา : youtube.com/watch?v=yrmxZmEYzEw&t=1516s

นอกจากประเด็นเนื้อหาที่เป็นกระแสสังคมแล้ว ผู้ผลิตยังเลือกแซกรับเชิญวัยรุ่นที่ได้รับความนิยมในสื่อสังคมออนไลน์มาร่วมรายการในช่วงวัยรุ่นเรียนไทย เพื่อดึงดูดแฟนคลับของแซกรับเชิญมาร่วมรายการคุณพระช่วย กลุ่มผู้ชมที่เป็นแฟนคลับนี้จะเป็นพลังสนับสนุนให้เกิดการส่งต่อรายการ (แชร์) ในกลุ่มแฟนคลับ และส่งผลให้รายการคุณพระช่วยได้ขยายฐานผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นให้หันมาสนใจวัฒนธรรมไทยหลังจากได้รับชมรายการคุณพระช่วยแล้ว ดังที่ศรีเอทิฟรายการคุณพระช่วยได้อธิบายไว้ว่า

“ในส่วนของแซกรับเชิญเราจะติดตามในในกลุ่มของโซเชียลและกลุ่มวัยรุ่นปัจจุบัน ก็จะเอาซีรีส์วายหรือแซกรับเชิญเกิร์ลกรุ๊ป บอยแบนด์ มาทำเป็นคอนเทนต์ในรายการ เราก็จะเลือกตามคิว และเลือกดูตามคอมเมนต์ ว่าทางแฟนคลับอยากให้คู่นี้มาทำอะไรกันบ้าง หรือว่าอยากให้คู่นี้มาเจอกันจังเลย เราก็จะพยายามหาคิวว่าสามารถมาเจอกันได้ไหม เหมือนในเทปของไบรวิน มียอดวิวที่สูงมาก ๆ”

คุณชนโชติ ตีลี สัมภาษณ์เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2565

“ผู้ชมของเราก็จะมีการให้ข้อมูลเพิ่มเติม แบบมันยังมีอย่างนี้อีกนะ เพื่อครั้งหน้าเราจะได้เอามาเล่า และคอมเมนต์ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเสนอชื่อแซกรับเชิญที่จะค่อนข้างเยอะในแต่ละด้อม ถ้ามีโอกาสก็อยากจะให้เชิญศิลปินที่พวกเขาชื่นชอบให้มาในรายการ”

คุณพัชร อีสาน สัมภาษณ์เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2565

ภาพที่ 8 การทวิตข้อความของกลุ่มแฟนคลับของแฮกรับเชิญ
ในรายการคุณพระช่วย (ภาพซ้าย), การคอมเมนต์ถึงแฮกรับเชิญ
ในช่องยูทูปของรายการคุณพระช่วย (ภาพขวา)
ที่มา : Fluke_Official/status/1497768829627543554
และ youtube.com/watch?v=48jUzzwod0o&t=2419s

3. การออกแบบสารให้จับต้องได้

ในการออกแบบสารเพื่อดึงดูดให้ผู้ชมรับชมรายการคุณพระช่วยและซึมซับวัฒนธรรมไทยนั้น ต้องเล่าเรื่องให้วัฒนธรรมไม่เป็นเรื่องไกลตัว จับต้องได้ อยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน เพียงแต่เราอาจจะไม่เคยสังเกต หรือให้ความสนใจมาก่อน และวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญต้องคอยสนุก ทำให้เรื่องวัฒนธรรมที่กำลังเล่าอยู่นั้นไม่น่าเบื่อ สามารถดึงดูดความสนใจผู้ชมได้ เช่น เกร็ดประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวที่เล่าในช่วงภาพเก่าเล่าเรื่องทำให้ผู้ชมสนใจอยากไปตามรอยสถานที่นั้นๆ หรือนำของใกล้ตัวมาประดิษฐ์เป็นของเล่นและเครื่องใช้ เช่น นำกะลามาทาเป็นอุปกรณ์เดินกะลา นำไม้ไผ่มาทำไม้โกกเถก นำใบตองมาทำบายศรี และนำดินมาทำเครื่องปั้นดินเผา ดังที่ผู้กำกับเนื้อหารายการคุณพระช่วยได้อธิบายไว้ว่า

“ถ้าให้เปรียบเทียบรายการเราเปรียบเหมือน พ่อ เพราะเราสามารถไปชวนพ่อ
คุยเล่นได้ แต่เราก็ยังให้ความเคารพ ไปขอความรู้ได้ไปปรึกษาได้ หรือเราจะหยิบไอ
แพดไปเล่นด้วยได้ เพราะฉะนั้น รายการของเราจะทำให้วัฒนธรรมมันเป็นเรื่องที่คุย
ได้ และอยู่ในวิถีชีวิตของเรา มันเกี่ยวข้องกับทุกคน”

คุณจิรศักดิ์ ก้อนพรหม สัมภาษณ์เมื่อ 21 เมษายน พ.ศ. 2565

4. การออกแบบสารให้สืบสานและต่อยอด

รายการคุณพระช่วยเป็นรายการที่สืบสานวัฒนธรรมไทยอย่างเห็นได้ชัด
การออกแบบเนื้อหาในแต่ละตอนจึงต้องคำนึงถึงการสืบสานและต่อยอดวัฒนธรรม
จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมที่ตึงตังบางอย่างสูญหายไป และเพื่อให้
ผู้ชมได้เรียนรู้ เข้าใจความคิด ความเชื่อของผู้คนแต่ละยุคสมัย ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรม
ไทยที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ เนื้อหาต้องสนุกและเข้าถึงคนทุกวัย เมื่อผู้ชมสนุก
และเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ก็จะเป็นเรื่องง่ายที่เขาจะช่วยสืบสาน
วัฒนธรรมที่ตึงตังต่อไป จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของโปรดิเวเซอร์รายการ
คุณพระช่วย ที่ได้อธิบายไว้ว่า

“รายการคุณพระช่วยอยู่มา 10 กว่าปีและจะอยู่อย่างนี้ตลอดไป เพราะ
เป็นรายการวัฒนธรรมรายการเดียวที่สร้างความสนุกสนานและมีคุณค่าต่อสังคม
สิ่งที่อยากจะให้พัฒนาต่อไปคือ วัยรุ่นตอนนี้เป็นเด็กวัยรุ่นยุคใหม่กันไปหมดแล้ว
จะได้ไม่ลืมรากเหง้าของความเป็นไทย จะได้รู้วัฒนธรรมประเพณีของเรามีความ
เป็นมาเป็นอย่างไร อยากให้มันอยู่ต่อไปเพราะว่า อยากให้เด็กยุคใหม่ได้รู้คุณค่า
ของวัฒนธรรมไทย”

คุณพีรพัทธ์ เสนานุชรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ. 2565

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการ ประกอบกับการศึกษารายการ รวมทั้งการศึกษาเอกสารต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า รายการคุณพระช่วยมีการออกแบบสารที่น่าสนใจ โดยผู้เขียนสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การออกแบบสารกับการสืบสานวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาการถ่ายวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ จะทำให้เห็นกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมไปยังสมาชิกในสังคมไทยบนหลักคิด “วัฒนธรรมแบบมีสื่อเป็นตัวกลาง” (Mass-Mediated Culture) ผ่านกระบวนการสื่อสารทางอ้อม คือ การเผยแพร่โดยสื่อมวลชน ในบริบทนี้คือสื่อโทรทัศน์ เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมไทยที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ จึงถูกนำเสนอได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น และสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์ และเป็นการสืบสานวัฒนธรรมไทยจากรุ่นสู่รุ่น และประเด็นสำคัญของการสื่อสารเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยกับกลุ่มวัยรุ่นนั้น จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ที่เปิดรับผ่านการนำเสนอรายการโดยแชนแนลเชิงกลุ่มวัยรุ่นที่ทำให้รายการดูสนุกสนาน ไม่ตึงเครียด การนำเสนอวัฒนธรรมไทยที่เป็นเรื่องใกล้ตัว ร่วมสมัย และสามารถจับต้องได้ โดยข้อดีคือ เป็นการหยิบเอาวัฒนธรรมไทยมาอนุรักษ์ และสืบสานต่อยอด รวมทั้งยังสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมไทยที่อาจเลือนหายไปให้ถูกรู้จักอีกครั้ง เพื่อให้คนรุ่นหลังไม่หลงลืม และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน สอดคล้องกันกับที่จินตนา เพชรพรหม (2548, น. 157-158) ที่ได้สรุปมุมมองรายการคุณพระช่วยในมิติการสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม โดยเนื้อหาในรายการคุณพระช่วยที่นำมาใช้สื่อสารนั้นมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ 1. การเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติสู่ประชาชนในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติและรักษาสัญชาติไว้ 2. การเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นไปยังส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ทำให้เกิดความตระหนัก เข้าใจ และสร้างความสามัคคีกันระหว่างคนในท้องถิ่นในประเทศ 3. การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่เพื่อปลูกฝังสมาชิกใหม่ของสังคม สามารถ

ดำเนินการตามสภาพสังคมให้ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติและไม่ทำลายวัฒนธรรมที่ดีของชาติ 4. การเผยแพร่วัฒนธรรมต่างชาติมาสู่คนในประเทศ ช่วยควบคุมและปกป้อง ไม่ให้วัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามามากเกินไป

2. “คุณพระช่วย” เครื่องมือในการสร้างซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) วัฒนธรรมไทยผ่านรายการโทรทัศน์

การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มสังคม หรือในแต่ละประเทศนั้นล้วนแล้วแต่มีความเฉพาะตัวและแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถยึดโยงและหล่อหลอมผู้คนในสังคมนั้น ๆ ไว้ได้และวัฒนธรรมยังเป็นที่แสดงถึงความเป็น “เอกลักษณ์” ของชาตินั้น ๆ อีกด้วย เฉกเช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีความร่ำรวยทางด้านวัฒนธรรม และการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่พยายามผลักดันให้ “วัฒนธรรมไทย” มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในหลากหลายมิติ ดังที่ นายอิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้ประกาศวิสัยทัศน์ใหม่ที่เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2565 คือ “วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ มีบทบาทนำในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย” โดยได้ร่วมมือจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน สภาวัฒนธรรมทุกระดับ เครือข่ายทางวัฒนธรรม และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรม มุ่งเน้น 6 ด้าน (สำนักข่าวไทยแลนด์พลัส ออนไลน์, 2564) โดยด้านที่ 3 ที่วางไว้คือการยกระดับซอฟต์พาวเวอร์ไทยในเวทีโลก เช่น การส่งเสริมสื่อและคอนเทนต์ไทย เช่น ภาพยนตร์ ละคร ซีรีส์ เกม โฆษณา ซึ่งสะท้อนและสอดแทรกวัฒนธรรม ความเป็นไทย เผยแพร่สู่ระดับโลก การส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่มีศักยภาพของไทย 5 F ได้แก่ อาหารไทย แฟชั่น มวยไทย ภาพยนตร์ และประเพณีท้องถิ่นสู่สากล และบทบาทด้านวัฒนธรรมของไทยในเวทีองค์การระหว่างประเทศ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีต้นทุนด้านศิลปวัฒนธรรมที่เป็นข้อได้เปรียบในการส่งเสริมเพื่อผลักดัน “วัฒนธรรมไทย” ในฐานะวัฒนธรรมของชาติ เพื่อส่งออกไปสู่ตลาดโลก โดย

มุ่งเน้นการสร้างซอฟต์แวร์ผ่านสื่อต่าง ๆ รวมถึงรายการโทรทัศน์อีกด้วย ซึ่งมีมิติด้านวัฒนธรรมนั้น ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างซอฟต์แวร์ สอดคล้องตามแนวคิดของ Joseph S. Nye (2011) ที่อธิบายว่า ปัจจัยสำคัญของซอฟต์แวร์มีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ สื่อโทรทัศน์ จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการบรรจุวัฒนธรรมและความเป็นไทยที่สามารถบรรจุ ทั้งภาพและเสียง บันทึกเรื่องราววัฒนธรรมไทยต่าง ๆ และ 4 กลยุทธ์ที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ยังสามารถส่งเสริมกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไปยังสมาชิกในสังคมไทยและชาวต่างชาติ โดยองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานเพื่อขับเคลื่อนด้านวัฒนธรรมไทย นำกลยุทธ์การนำเสนอดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ หรือร่วมมือกันสร้างโครงการพิเศษ หรือแผนรณรงค์ต่าง ๆ กับทางรายการ เพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาผ่านสื่อโทรทัศน์อันเป็นแหล่งอบรบบ่มเพาะ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมยิ่งขึ้น ดังนั้น รายการคุณพระช่วยจึงสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างซอฟต์แวร์ ที่ส่งออกวัฒนธรรมของไทยสู่สายตาผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวโลกได้

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สามารถนำกลยุทธ์การออกแบบสารที่ผู้เขียนนำเสนอในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการออกแบบรายการอื่น ๆ ต่อไปได้
2. ในเรื่องของการออกแบบสาร รายการคุณพระช่วยอาจเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อให้เห็นการพัฒนาต่อยอดจากวัฒนธรรมดั้งเดิม และเป็นการเปิดโอกาสให้ศิลปินยุคใหม่มีส่วนร่วม และให้เด็กวัยรุ่นสนใจรายการมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). *ประวัติกระทรวงวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2565, จาก https://www.mculture.go.th/th/article_view.php?nid=3092
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศาลาแดง.
- จันทนา เพชรพรหม. (2548). *การนำเสนอเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” ในรายการ คุณพระช่วย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/7980>
- ณัฐวุฒิ มีสกุล. (2562). การถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อละครเกาหลี. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 18(2), 206-218.
- สำนักข่าวไทยแลนด์พลัส ออนไลน์. (2564). *วช.ปรับภาพลักษณ์วิทยุทัศน์ขับเคลื่อนงานในปี 2565 เป็น “กระทรวงสังคมกึ่งเศรษฐกิจ” ที่ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ใช้วัฒนธรรม-ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2565, จาก <https://www.thailandplus.tv/archives/427059>.
- สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2564). *โครงการศึกษา “วัฒนธรรมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)”*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2565, จาก https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=143882
- Nye, J.S. (2011). *The future of power*. New York. Public Affairs. Retrieved from https://www.academia.edu/23946693/THE_FUTURE_OF_POWER

สัมภาษณ์

จิรศักดิ์ ก้อนพรหม. รองผู้อำนวยการฝ่ายผลิตรายการ/กำกับเนื้อหารายการ.

(21 เมษายน 2565). สัมภาษณ์.

พีรพัทธ์ เสนานุชรินทร์. โปรดิวเซอร์รายการคุณพระช่วย. (12 เมษายน 2565).

สัมภาษณ์.

ธนโชติ ดีลี. ครีเอทีฟรายการคุณพระช่วย. (12 เมษายน 2565). สัมภาษณ์.

พัชรี อีสาน. ครีเอทีฟรายการคุณพระช่วย. (12 เมษายน 2565). สัมภาษณ์.